

8. Zatssepina, M., Popova, O., Filippova, A., Muskhanova, I., Yakhyaeva, A., Ishmuradova, A. Conditions and technologies of students ecological culture formation. *Eurasian Journal of Analytical Chemistry*. 12. 2017. Pp. 673–683.

REFERENCES

1. Anatska, N. V. (2011). *Rubezhi formuvannia ekolohichnoi osvity yak filosofskoho znanntia* [Boundaries of the formation of environmental education as philosophical knowledge]. *Filosofia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*. Dnipro.

2. Dushchikina, N.Iu. (2019). *Formuvannia ekolohichnoi kultury studentiv v aspekti kontseptualizatsii rozvytku vyshchoi osvity*. [Formation of environmental culture of students in the aspect of conceptualization of the development of higher education]. *Suchasnyi rukh nauky* Dnipro.

3. Lukianova, L. B. (2006). *Ekolohichna osvita u profesiino-tehnicnykh navchalnykh zakladakh: teoretychni i praktychni aspekty* [Environmental education in vocational and technical educational institutions: theoretical and practical aspects]: *monohrafiia*. Kyiv.

4. Levchenko, N. V. (2016). *Formyrovanye ekolohicheskyy oryentirovannoho myrovozzreniya v systeme obrazovaniya: teoretycheskye podkhody*. [Formation of an ecologically oriented worldview in the education system: theoretical approaches]. *Yntehratsiia obrazovaniya*.

5. Ponomarenko, S. I. (2022). *Praktychna ekolohichna diialnist maibutnoho fakhivtsia tsyvilnoho zakhystu – vazhlyvyi zasib formuvannia ekolohichnoi kultury*. [Practical ecological activity of the future civil protection specialist is an important means of forming an ecological culture]. *Aktualni problemy, priorytetni napriamky ta stratehii rozvytku Ukrainy*. Kyiv.

6. Sovhira, S. V., Honcharenko, H. Ie., Dushchikina, N. Iu. (2017). *Osvitnie seredovyshche vyshchoho navchalnoho zakladu ta yoho mozhlivosti u formuvanni ekolohichnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv*

[The educational environment of a higher educational institution and its possibilities in the formation of the ecological culture of future specialists]. *Modernizatsiia osvithno seredovyshcha: problemy ta perspektyvy*. Uman.

7. Sovhira, S.V., Honcharenko, H.Ie., Dushchikina, N.Iu. (2017). *Ohliad osnovnykh pidkhodiv do vyznachennia sutnosti ekolohichnoi kultury* [An overview of the main approaches to determining the essence of ecological culture]. *Kompetentnisno oriyentovanyi pidkhid v osviti: suchasni vyklyky ta pidkhody* Lutsk.

8. Zatssepina, M., Popova, O., Filippova, A., Muskhanova, I., Yakhyaeva, A., Ishmuradova, A. (2017). Conditions and technologies of students ecological culture formation. *Eurasian Journal of Analytical Chemistry*. 12. 673–683.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДУШЕЧКІНА Наталія Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: екологічна культура, екологічний світогляд, формування екологічної культури та світогляду у фахівців різних спеціальностей.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DUSHECHKINA Nataliia Yuriivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Chemistry, Ecology and Methods of Teaching Uman State Pavlo Tychyna Pedagogical University.

Scientific interests: ecological culture, ecological worldview, formation of ecological culture and worldview among specialists of various specialties.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2022 р.

УДК: [378:373.3-051]:004

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-105-109

ЖИГОРА Ірина Валеріївна –

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5796-2062>
e-mail: i.zhugora@gmail.com

ЖИГОРА Валерій Сергійович –

аспірант кафедра педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7395-0264>
e-mail: giggsovic@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій демонструє нові можливості для

оптимізації процесу навчання, зокрема навчання мов, на всіх рівнях. Виникнення мережі «Інтернет», веб-технологій, можливості мас-медіа, упровадження інформаційно-

комунікаційних технологій (ІКТ-засобів та ІКТ-методів навчання) сприяє активному використанню дидактичного потенціалу віртуальної мережі.

Особлива роль у процесі навчання використання цих ресурсів належить учителям, адже саме вони активно використовують можливості окреслених сервісів, зокрема мають доступ до медіаджерел іноземною мовою.

Останніми десятиліттями вітчизняна теорія й практика професійної освіти збагатилася новими напрямками й технологіями підготовки конкурентоспроможних фахівців. Особливе місце з-поміж них посідають інформаційні технології (ІТ). Отримання знань про ці технології, формування навичок їх практичного застосування для розв'язання державних і суспільно актуальних проблем розглядаються сьогодні як найважливіша професійна якість сучасного фахівця. До того ж, визначають важливу в освіті проблему необхідності підготовки викладача до використання в навчальному процесі сучасних інформаційних технологій, які постійно вдосконалюються. З огляду на це постає проблема формування інформаційної культури майбутніх педагогів, їхньої готовності до використання новітніх інформаційних технологій у своїй професійній діяльності. Зокрема, йдеться про підготовку нового покоління педагогів, які володітимуть не тільки традиційними, а й інноваційними технологіями навчання, які здатні не лише обробляти певну інформацію, а й продукувати її, творчо використовуючи під час розв'язання навчально-виховних задач.

Саме на це зорієнтована модернізація професійної педагогічної освіти сьогодні. А в умовах комп'ютеризації освіти постає завдання сформулювати готовність майбутнього педагога до використання нових інформаційних технологій, адже сучасний педагог має бути готовим до використання нових ІТ, уміти повною мірою реалізувати будь-які інформаційні ресурси, що передбачає розвиток усіх компонентів інформаційної культури педагога.

Опанування нових технологій стало пріоритетним напрямком у процесі підготовки майбутніх педагогів. З огляду на це особливого значення набуває вивчення тенденцій розвитку інформаційних технологій, формування інформаційної культури майбутніх фахівців. Проблема професійної готовності майбутніх педагогів до активного й ефективного використання інформаційних технологій набирає ваги, оскільки стратегія розвитку країни безпосередньо пов'язана з інтенсифікацією процесу впровадження прогресивних технологій в усі сфери життєдіяльності.

Усе зазначене стосується насамперед фахової підготовки вчителя, створення відповідного середовища, у межах якого можливості ІТ стають надійним методичним підґрунтям навчання майбутнього педагога. Педагогічні умови при цьому, на нашу думку, можна вважати запорукою якісного підходу до навчання, який ураховує не лише зміст навчання, а й середовище реалізації змісту. Відсутність у вітчизняній педагогіці спеціальної літератури з історіографії використання ІТ у системі підготовки майбутніх учителів, будь-якої праці, яка би сумарно подавала розгляд окремих аспектів цієї проблеми, загалом відсутність спеціальної уваги до цієї проблеми зумовлюють актуальність пропонованого дослідження. Проблеми формування інформаційної культури майбутніх педагогів, їхньої готовності до використання новітніх інформаційних технологій у своїй професійній діяльності засвідчують актуальність окреслених питань у сучасній педагогіці та актуальність цієї статті.

Окреслена проблема має розглядатися як складник більш загальної, комплексної проблеми, тобто проблеми створення психолого-педагогічних умов для навчання нового покоління майбутніх учителів, яке формується в середовищі суспільства нового типу, яке в теорії інформації дістало термінологічного позначення «інформаційне суспільство». Це суспільство диктує свої вимоги до змісту освіти і її умов, оскільки змінився сам її здобувач. Відповідно, складником освіти в такому суспільстві є «медіаосвіта», що сприяє формуванню «медіаграмотності» майбутніх учителів, їхнє вміння аналізувати медіатексти, отримані з різних джерел інформації. Це узгоджується із чинним законодавством: згадаймо зміст статті 34 Конституції України, де зазначено, що «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір» [3].

Професійна готовність майбутніх педагогів до активного й ефективного використання інформаційних технологій стає актуальною, оскільки стратегія розвитку країни безпосередньо пов'язана з інтенсифікацією процесу впровадження прогресивних технологій в усі сфери життєдіяльності. Актуальність проблеми зумовлюється й підвищенням функціонального значення інформаційної культури особистості в сучасному інформаційному суспільстві, розширенням обсягів інформатизації та інформаційних комунікацій, інтенсивним розвитком інформаційної техніки й технологій, гуманізацією й гуманітаризацією суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У Державній національній програмі «Освіта («Україна ХХІ століття») з-поміж основних шляхів розвитку освіти для підвищення ефективності навчального процесу важливим визначається впровадження нових інформаційних технологій, які вдосконалюють якість навчання, а це потребує певної інформаційної культури на рівні педагогів та студентів [1].

Аналіз наукових джерел засвідчує, що питання формування готовності майбутніх фахівців, зокрема педагогів, до роботи з інформаційними технологіями постійно піддаються моніторингу фахівцями різного профілю залежно від системи їхніх пріоритетів і типу професійних потреб. Розвиток та впровадження ІТ в освіті постійно досліджуються науковцями міжнародних організацій: ЮНЕСКО, ООН, Європейського Союзу, Ради Європи та інших. Цьому питанню присвячено праці таких науковців, як С. Пейперт, М. Резнік, Е. Патаракін, Є. Полат, А. Хуторський, Б. Ярмахов, О. Ястребцева, В. Биков, М. Згуровський, В. Кухаренко, Н. Морзе, С. Раков та інших дослідників. Проблемі впровадження ІТ у процес навчання в технічних університетах присвячено дослідження К. Власенко, В. Клочка, Т. Крилової, Т. Максимової, І. Реутової, Ю. Триуса та інших. Загальні проблеми інформатизації освіти висвітлюються в філософії освіти Т. Вороніної, Б. Гершунського, Б. Глинського, В. Глушкова, І. Роберта, В. Сухіної, М. Щербини та ін. при тому, що системного опису ця проблема досі не дістала. Педагогічні умови, критерії, рівні готовності до використання інформаційних технологій визначено в працях О. Гавриленко, О. Торубара, Г. Нітченко, показники готовності до педагогічної діяльності – у працях К. Дурай-Новакової, чий досвід давно уже став класичним. Цікавими видаються запроваджені О. Душенком та Р. Гуріним умови готовності педагога до використання інформаційних технологій. Особливо акцентуємо на розробках О. Душенка, де запропоновано критерії готовності майбутнього вчителя до використання інформаційних технологій у професійній діяльності, з-поміж яких: позитивна мотивація і спрямованість на застосування ІТ; комплекс професійних знань, умінь і навичок, необхідних для застосування ІТ; уміння будувати індивідуальну дидактичну систему навчання ІТ [2].

Певні аспекти впровадження нових інформаційних технологій в освіті розроблено в наукових працях В. Гриценко, М. Жалдака, О. Хомік, І. Володька, В. Кушніра, О. Дзюбенко та інших авторів. Питання інформатизації навчально-методичного

забезпечення професійної освіти висвітлено в дослідженнях А. Литвина, який продемонстрував алгоритм активізації учасників навчально-виховного процесу, розкриття їхніх творчих якостей та індивідуальних можливостей [4]. До того ж, застосування комп'ютерних технологій, Інтернет-технологій у навчанні на засадах інформаційної культури представлено в роботах І. Беха, В. Виноградова, Т. Демківа, Т. Ільїної, Г. Козлакової, Г. Кручиніної, Є. Машбиць, П. Образцова, Л. Скворцова, Л. Тихонова, І. Білоусової, С. Криштофа та інших. Методику комп'ютерного навчання досліджено В. Волинським, Л. Зазнобіною, А. Коломієць, Н. Одарченко, С. Панюковою, Л. Чашко та іншими.

Однак праці перелічених дослідників не можуть охопити всі аспекти проблеми розширення інформаційної культури, організації системи підходів до її розвитку, оскільки для її подолання потрібні зусилля фахівців різного профілю, і значною мірою це стосується професійного внеску в неї представників педагогіки.

Мета статті полягає в обґрунтуванні й з'ясуванні особливостей формування готовності майбутнього педагога до використання нових інформаційних технологій; розкритті значення інформаційної культури у фаховій підготовці майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уважаємо, що тільки на засадах інформаційної культури має формуватися креативний фахівець, що навчається впродовж свого професійно-інтелектуального життя, постійно підвищує рівень знань та уявлень про інноваційні технології й техніку; творчо обробляє інформацію, створює умови для комфортного, інформаційно-результативного спілкування.

Рівень розвитку інформаційної культури студентів залежить як від якості знань, умінь і навичок роботи з інформацією, так і від психологічної й професійної готовності педагога до роботи з новими інформаційно-технологічними засобами, що по суті є критеріями рівня інформаційної культури майбутніх педагогів [4].

Виникає потреба в термінологічній характеристиці інформаційної культури. У літературі немає одностайності в розумінні поняття «інформаційна культура». Різні дослідники по-різному трактують його зміст і складники. Залежно від погляду того чи того педагога чи психолога для нього пропонують різний склад компонентів, унаслідок чого всі визначення цього поняття практично не перетинаються, а тому їх неможливо порівняти. Зміст поняття «інформаційна культура» трактується по-різному також і через

співвіднесеність із такими поняттями, як загальнолюдська культура, освітня діяльність, інформаційна діяльність, правила поведінки людини в інформаційному суспільстві.

Дотримуємося думки, що інформаційна культура є необхідною умовою для успішної професійної діяльності майбутнього педагога, оскільки сформованість діяльності забезпечує взаємодію фахівця з інформаційною технікою в особливо створеному середовищі й психологічній атмосфері. Отже, основною ознакою інформаційної культури є розуміння сутності інформації та інформаційних процесів, їхньої ролі в соціокультурній діяльності, уміння на основі знань оперувати інформацією. На підтвердження цієї думки наведемо вислів В. Лукашів, згідно з яким інформаційна культура кожної людини є складником інформаційної культури суспільства знань і має особливе значення, оскільки інформація є інтелектуальним капіталом суспільства загалом [6, с. 25].

Відповідно, зміст інформаційної культури містить: аналіз і синтез отриманої інформації; уміння виокремлювати головне з-поміж другорядного; переробку (осмислення) інформації; запам'ятовування інформаційних одиниць; подальше відновлення в пам'яті; перетворення отриманої інформації на власне знання; процес створення нової інформації й нового знання тощо.

Отже, тісно пов'язуючись із поняттями «інформаційна культура» «інформаційне суспільство», «інформаційна освіта», «інформаційно-навчальна діяльність», інформаційна культура педагога розглядається в інноваційному аспекті як професійно значуща особистісна якість учителя, яка забезпечує ефективну, раціональну, етично зважену взаємодію з інформаційним середовищем в процесі освоєння інновацій і слугує засобом перетворення зовні заданої інформації на особистий інструмент перетворювальної діяльності.

На підставі сказаного зазначимо, що інформаційна культура – це один зі складників загальної культури людини, сукупність інформаційного світогляду й системи знань та умінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність для оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням традиційних та нових інформаційних технологій. Своєрідність інформаційної культури полягає в тому, що, з одного боку, для її формування потрібні значні зусилля особистості, а з іншого боку – тільки інформаційна культура відкриває сучасній людині доступ до накопичених інформаційних ресурсів.

Поняття «інформаційної технології» з'явилося з виникненням інформаційного

суспільства, основою якого є інформаційні ресурси, під якими розуміють знання, науку, організаційні чинники, інтелектуальні здібності людей, їх ініціативу та творчість. Відповідно, інформаційна технологія – це педагогічна технологія, яка застосовує програмні та технічні засоби для роботи з інформацією. Інформаційні технології та комп'ютерні засоби навчання дедалі частіше використовуються в усіх видах професійної діяльності, що відбивається в організації навчально-виховного процесу.

Створення інформаційного простору навчального закладу відповідає за успіх упровадження інформаційних технологій в освіту на всіх її рівнях. До інформаційного середовища, насамперед, відносяться Інтернет, локальна мережа та технічні засоби мультимедіа, програмне забезпечення навчально-виховного процесу.

Зважаючи на сказане вище, можна зробити висновок про те, що використання інформаційних можливостей сучасних технологій сприяють активності учасників навчально-виховного процесу, розкриттю їхніх творчих якостей та індивідуальних можливостей, у чому ми солідаризуємося з А. Литвиним [4, с. 22].

У сучасному інформаційному просторі комп'ютерні та новаторські підходи до освіти особистості розглядаються в межах наукового і науково-освітнього соціально-інформаційного простору. Інноваційність освіти на засадах нових інформаційних технологій є визначальною в сучасному освітньому середовищі. Нові освітні технології вважають активним компонентом усіх процесів, що відбуваються в системі освіти [5].

Висновки з дослідження й перспективи подальших досліджень. Отже, швидкий розвиток науки й техніки, зокрема в галузі інформаційних технологій, потребує постійної професійної підготовки майбутніх викладачів, що, зі свого боку, сприяє вдосконаленню процесу навчання.

Нові комп'ютерні технології змінюють систему навчання, перетворюючись на специфічні засоби навчання. Комп'ютеризація навчального процесу здатна змінити його суть, однак за умови, що комп'ютер використовується саме як засіб навчання, а не для друку чи розваг.

На сучасному етапі розвитку освіти виникають суперечності між обсягом знань і вмінь, якими повинні володіти майбутні педагоги в умовах інформатизації освіти, та традиційною системою підготовки, яка не може цього забезпечити. Формування готовності до роботи з інформаційними технологіями в професійній діяльності – тривалий процес, що є важливим компонентом професійної

педагогічної підготовки майбутніх фахівців, тому цей процес відбувається через цілеспрямовану діяльність, власну активність майбутнього педагога та спеціальні умови. Уміння, необхідні майбутньому педагогу для успішної професійної діяльності з використанням засобів ІТ, визначено як систему усвідомлених дій, спрямованих на організацію навчальної діяльності і ґрунтуються на специфічних властивостях кожної особистості й необхідних для цього знаннях. Сучасний урок сьогодні неможливий без залучення потужних можливостей Інтернет-ресурсів, використання яких сприяє формуванню справді сучасного учня, озброєного найновішими технологіями пошуку, одержання та використання пізнавальної інформації.

Питання формування інформаційної культури в умовах професійної підготовки майбутніх педагогів залишається відкритим для теоретичного осмислення й експериментального вивчення, а процес виявлення нових технологічних рішень сприятиме розширенню й збагаченню дослідницького поля педагогічної науки, підвищенню рівня інформаційної культури студентів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). *Освіта*. 1993. № 44–46. 62 с.
2. Душенко О. Готовність майбутнього вчителя інформатики до застосування Інтернет-технологій у професійній діяльності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія «Педагогіка». № 1 (14). 2015. С. 327–333.
3. Конституція України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii> (дата звернення: 29.06.2022).
4. Литвин А. Інформатизація навчально-методичного забезпечення професійної освіти. *Професійно-технічна освіта : наук.-метод. журнал*. 2006. № 4. С. 21–25.
5. Лукашів В. Б. Болонський процес: інформаційна культура на засадах новітніх технологій навчання. *Вища освіта України*. Додаток 2 до № 3, том I (26). 2011 р. Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору». С. 315–323.
6. Лукашів В. Б. Формування інформаційної культури майбутніх фахівців зв'язку : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Кіровоград, 2014. 265 с.

REFERENCES

1. *Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita» (Ukraina XXI stolittia)* (1993) [State national program "Education" (Ukraine XXI century)]. *Osvita*. № 44–46. 62 s.
2. Dushchenko, O. (2015). *Hotovnist maibutnoho vchytelia informatyky do zastosuvannia Internet-*

tekhnohii u profesiinii diialnosti [The readiness of the future Informatics teacher to use Internet technologies in professional activities]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Seria «Pedahohika». № 1 (14). S. 327–333.

3. *Konstytutsiia Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo* [Constitution of Ukraine. Official online agency]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii> [in Ukrainian].

4. Lytvyn, A. (2006). *Informatyzatsiia navchalno-metodychnoho zabezpechennia profesiinoi osvity* [Informatization of educational and methodological support of professional education]. *Profesiino-teh-nichna osvita : nauk.-metod. zhurnal*. № 4. S. 21–25.

5. Lukashiv, V. B. (2011). *Bolonskyi protses: informatsiina kultura na zasadakh novitnikh tekhnohii navchannia* [The Bologna process: information culture, based on the latest learning technologies]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Dodatok 2 do № 3. tom I* (26). *Tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do Yevropeiskoho osvithnoho prostoru»*. S. 315–323.

6. Lukashiv, V. B. (2014). *Formuvannia informatsiinoi kultury maibutnikh fakhivtsiv zviiazku* [Forming of information culture of future communication specialists]: dys. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Kirovohrad. 265 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЖИГОРА Ірина Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: методика навчання української мови; інноваційні технології викладання української мови.

ЖИГОРА Валерій Сергійович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ-засобів та ІКТ-методів навчання), використання мас-медіа в професійній підготовці майбутніх вчителів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ZHYHORA Iryna Valeriivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Preschool and Primary Education of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Research interests: methods of teaching the Ukrainian language; innovative technologies of teaching the Ukrainian language in primary school; inclusive approach in teaching the Ukrainian language.

ZHYHORA Valerii Serhiiovych – is a Post-Graduate Student of the Department of Department of Pedagogy and and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Research interests: problems of implementing information and communication technologies (ICT tools and ICT teaching methods), usage of mass media in the professional training of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2022 р.